

เทศน์อบรมฆราวาส ณ วัดป่าบ้านตาด
เมื่อวันที่ ๒๗ กุมภาพันธ์ พุทธศักราช ๒๕๔๖

ยศพระ-เอตทัคคะ

วันนี้ให้เขาไปภูวัญ เพราะว่างวันเดียว วันพรุ่งนี้ก็ไปเทศน์ที่สุวรรณคูหา เป็นวันสิ้นเดือนพอดี มีว่างวันเดียว เมื่อวานก็ไปหนองคาย เทศน์ที่หนองคาย วันนี้พัก ให้เขาไปภูวัญ พระอยู่แถวภูวัญมีเยอะนะ ทำเลใหญ่ก็คือที่ท่านอุทัยอยู่ แล้วยกออกไปนั่น ๆ มีอยู่ทั่วไปแต่ไม่มาก ท่านก็มาอาศัยที่ภูวัญเป็นครั้งคราว อยู่ทางภูเขาแถวนั้นห่าง ๆ ไปบิณฑบาตหมู่บ้านทางโน้น ๆ ห่าง ๆ กัน ไปบิณฑบาตแต่ละแห่ง โอ๊ย ไกล ท่านอยู่ในภูเขา บ้านเขาอยู่ตีนเขาแห่งละสองหลังสามหลัง ท่านบิณฑบาตกับเขา บางที่ท่านก็มาเอาทางวัดภูวัญไป เพราะเราเปิดโอกาสให้แล้ว บอกท่านอุทัยเรียบร้อยแล้ว ทางโน้นมีขัดข้องขาดเงินอะไรมาให้ท่านไป

ท่านเหล่านี้แหละเป็นผู้สงบงบเงียบ เหมือนไม่มีค่ามีราคาในสายตาของกิเลส ท่านเหล่านี้จะเป็นผู้หมดค่าหมดราคาในสายตาของกิเลส แต่มีค่ามีราคาอย่างยิ่งในสายตาของธรรมที่เกิดขึ้นจากผู้บำเพ็ญก็ชัดเจน มองดูกันก็มองดูได้สะดวก ไม่ขัดสายหูสายตา ธรรมดูธรรมไม่ขัดกัน แต่กิเลสดูธรรมหรือธรรมดูกิเลสนี้ขัดด้วยกัน กิเลสดูธรรมดูดำหนิติโทษ ยกโทษยกกรรม แต่ธรรมดูกิเลสนี้ดูด้วยความเมตตาสงสาร ต่างกันนะ จะขัดใจกับกิเลสอย่างนี้ไม่มีสำหรับธรรม มีแต่ความเมตตาสงสาร พอที่จะแก้ไขดัดแปลงได้ยังไง ว่ากิเลสที่แสดงออกมาในกิริยาอย่างนี้อยู่กับใคร ท่านไปเจอเข้าท่านก็เป็นอย่างนั้น เมตตาสงสาร ที่จะให้คิดดูถูกเหยียดหยามเหมือนกิเลสดูถูกเหยียดหยามกันและกัน ซึ่งเป็นพวกกิเลสด้วยกัน และดูถูกเหยียดหยามอย่างนั้นไม่มี ในสายตาของธรรมไม่มี กิเลสมีตาชด้น มีอยู่เป็นพื้นฐานเลย

ท่านเหล่านี้แหละเป็นท่านผู้ที่จะทรงอรรถทรงธรรม ทรงมรรคทรงผล ทรงความสุข ความเจริญในหัวใจตัวเอง แล้วก็นำมาแจกจ่ายบรรดาประชาชนทั้งหลาย ที่ควรสงเคราะห์ได้ประการใด ท่านก็สงเคราะห์ตามนิสัยวาสนาของท่าน มีกว้างมีแคบ นิสัยวาสนาของพระแต่ละองค์ก็ไม่เหมือนกัน บางองค์ท่านก็อยู่เฉพาะท่านไปเลย ทั้ง ๆ ที่ท่านเลิศเลอเหมือนบรรดาพระสาวกทั้งหลาย แต่นิสัยวาสนาเป็นไปคนละทางสำหรับกึ่งก้านสาขา แต่ความบริสุทธิ์นั้นเลิศเลอเหมือนกันหมด

เพราะฉะนั้นที่ว่ามีสูงต่ำต่างกันนั้น ก็คือกิริยาอาการ นิสสัยวาสนา ที่ออกมาจากต้นลำอันใหญ่ได้แก่ความบริสุทธิ์ เราจะเห็นได้ชัด เช่นอย่างพระอัญญาโกณฑัญญะ ท่านเป็นปฐมสาวก แล้วหลานของท่านพระปุลณมณินดาบุตร นี่เป็นพระธรรมกถึกเอก ได้ยกเอาทักคะว่าเป็นนักเทศน์เอก ท่านมีหลานชายคนเดียวเท่านั้น สำหรับท่านเองพอบรรลุนิพพานแล้วท่านก็ไปอยู่ในป่าในเขา เป็นผ้าชีริ้ว ๆ ไม่มีใครมองเห็นแหละ ในสายตาของกิเลสจะมองไม่เห็น ท่านไปอยู่กับช้างนานนะ อยู่เป็นประจำเลยเกี่ยวกับโขลงช้าง ช้างนั้นก็ดูว่าเป็นช้างโพธิสัตว์ด้วย ไปอยู่โขลงช้างอุปถัมภ์อุปฐากท่าน นั่นเห็นไหมช้างรู้ภาษาคน รู้ภาษาพระ อาศัยโขลงช้าง ส่วนประชาชนอะไรท่านไม่กล่าวในตำรานะ บอกแต่พวกโขลงช้างดูแล

ย่อมผ่านด้วยดินแดงเพราะอยู่ในป่าในเขา คือท่านอยู่พอได้อาศัยเท่านั้นในสิ่งเหล่านี้ ๆ ท่านไม่ถือเป็นของเลิศเลออะไร เพียงอาศัยไปในเวลาที่มีอรรถภาพร่างกายซึ่งเป็นสมมุติเหมือนกันกับสภาพเหล่านี้ อันนี้เหล่านี้กับอันนี้ก็เข้ากันได้ พอปลงพองวงกันได้ไปวันหนึ่ง ๆ เพราะไม่ใช่ของวิเศษวิโสอะไรเลย หัวใจกับธรรมที่เป็นอันเดียวกันต่างหากที่เลิศเลอสุดยอด ข้ามแดนโลกธาตุทั้งหมด ไม่มีอะไรที่จะเหนือจิตใจที่บริสุทธิ์กับธรรมเป็นอันเดียวกันนี้ไปได้เลย ถ้าลงได้เจอเข้าไปเฝ้าลองดูซินะ ใครก็ใครเถอะนะธรรมประเภทนี้ นั่นละถึงได้ท้อพระทัย

คือมันเหนือกันเสียจนพูดไม่ถูกว่านั่นเถอะนะ เป็นแต่เพียงว่าธรรมท่านไม่ตื่นตื่น ท่านไม่เหมือนกิเลส จะเป็นยังไงของท่านพอทุกอย่าง เรียกว่าพอดีตลอด พอดีในความเลิศเลอในอะไรก็แล้วแต่เราจะพูดแหละ หาที่ต้องดีไม่ได้ สัมผัสสัมพันธ์อะไร ๆ ซึ่งเป็นส่วนสมมุติอันเป็นบริษัทธิบริวารของกิเลส ที่มันครอบครองอยู่นั้นท่านก็ดูไป กิริยาของกิเลสจะพาสัตว์โลกให้ไหวไปยังไง ๆ ท่านก็รู้ ดูไปหมด มันไหวมันเอนมันเอียงไปทางไหน ส่วนมากมีแต่จะลง ๆ สภาพของกิเลสจะขึ้นไม่มี นอกจากธรรมแทรกอยู่ในนั้นแล้วออกเป็นช่องเป็นทางพอได้โอกาสของธรรมที่อยู่ในใจของสัตว์โลกแต่ละดวง ๆ เพราะฉะนั้นท่านถึงไม่ให้ประมาทซึ่งกันและกัน แม้สัตว์เดรัจฉานก็มีนิสัยอยู่ในนั้นเหมือนโลกทั่ว ๆ ไป

เพราะใจนี้เข้ามาครองร่างใด ก็เรียกชื่อไปตามประเภทของสัตว์ของบุคคล ของเทวบุตรเทวดาอินทร์พรหม เป็นอย่างนั้น แต่ใจดวงนั้นแหละมีนิสัยวาสนา มีบุญญาภิสมภาร เวลาเกิดสภาพของสังขารร่างกายรูปร่างกลางตัว จิตตินิสัยจึงไม่เหมือนกัน แปรต่างกันไปโดยลำดับ นี่เป็นธรรมชาติ เจ้าของทำเอง ตกแต่ง จะมีเจตนาไม่มีเจตนาก็ตาม เป็นเรื่องทำเอง ตกแต่งตัวเองทั้งฝ่ายดีฝ่ายชั่ว ละเอียดสุขุมคัมภีรภาพอย่างไรในทางดีและหยาบโหลน

เท่าไรทางชั่ว เป็นออกมาจากจิตที่แสดงขึ้นภายในนั้น เวลาเกิดขึ้นมาสัตว์โลกจึงไม่เหมือนกัน จิตนั้นครองอยู่ในร่างทุกร่าง แม้แต่สัตว์นรกจิตวิญญาณก็ไปเสวยทุกข์อยู่ในนั้น ไม่ยอมฉิบหาย คือใจดวงนี้ไม่เคยตาย

ดูให้มันชัดในหัวใจนี้มันจำทันทีแล้วหายสงสัย ที่พระพุทธเจ้าว่า ทุกข์ นตฺถิ อชาติสฺส ทุกข์ย่อมไม่มีแก่ผู้ไม่เกิด คือการเกิดที่นั่นที่นี้ หมุนเป็นกองทุกข์ตลอดเวลา ถึงจะภพสูงขนาดไหน มีความทุกข์แทรกอยู่จนได้นั้นแหละขึ้นชื่อว่าความเกิดมีอยู่แล้ว มันมีทุกข์แทรก ๆ อยู่นั่นตลอดไป สัตว์ทั้งหลายจึงไม่ได้เหมือนกัน ต่าง ๆ กัน

ที่นี้ถอยเข้ามาถึงเรื่องสาวกของท่าน อย่างพระอัญญาโกณฑัญญะนี้เป็นปฐมสาวก ในอัมมจักกัปปวัตตนสูตร อายุสมุโต โภณฺทญฺญสฺส วิรชํ วิตมลํ ธมฺมจกฺขุ อุกฺพาติ ขึ้นอุทานว่า ยงฺกิญฺจิ สมุทฺธมฺมํ สพฺพนฺตํ นิโรธมฺมํ ท่านพระอัญญาโกณฑัญญะได้มีดวงตาเห็นธรรม ได้เปล่งอุทานขึ้นว่า สิ่งใดก็ตาม เกิดแล้วดับทั้งนั้น แต่ภาษาธรรมท่านพูดธรรมดา นี่ละปริยัติกับปฏิบัติมันต่างกัน เราก็เรียนมาแล้วได้มาว่าอยู่นี้ใช้ใหม่ เรียนมาแล้วนี่ แต่ความเป็นน้ำหนกมันต่างกัน ไม่ได้โอ้อวดนะ เอาความจริงออกมาพูด เวลาได้เห็นตามตำรับตำรามันก็อ่านไป เพราะเราไม่รู้ไม่เห็น เป็นแต่เพียงได้แต่ชื่อแต่นาม วาดภาพไป ๆ มันก็ลอย ๆ ไป

พอไปเจออย่างจัง ๆ อย่างพระอัญญาโกณฑัญญะ ปริยัติท่านบอก สิ่งใดสิ่งหนึ่งเกิดขึ้นเป็นธรรมดา ย่อมดับเป็นธรรมดา นั่นเป็นธรรมดาเลย ๆ แต่ในอุทานของพระอัญญาโกณฑัญญะนั้น เราอยากถอดออกจากหัวใจเราเอาไปเทียบปั๊บเข้าเดี๋ยวนี้ พูดจริง ๆ นี่นะ ไม่ได้พูดเล่น ๆ เพราะฉะนั้นถึงกล่าวพูดออกมาได้ชื่อว่า สิ่งใดก็ตามเกิดแล้วดับทั้งนั้น เรียกว่ามันถึงใจ มันไม่มีอะไรที่จะเป็นสาระแก่นสารพอจะพึ่งอาศัยได้ เกิดแล้วมันดับทั้งนั้น อะไรที่ไม่ดับ ผิดนี้ มันเข้ากันได้กับอันนี้ แล้วก็เข้ากันกับพระพุทธเจ้าทรงเปล่งพระอุทานรับพระอัญญาโกณฑัญญะว่า อญฺญาสิ วต โภ โภณฺทญฺญโณ อญฺญาสิ วต โภ โภณฺทญฺญโณ พระอัญญาโกณฑัญญะ ผู้เจริญได้รู้แล้วหนอ ๆ ย้าลง ๆ นั่นเห็นไหมเข้ากันกับอันนั้นเลย

นี่ละถ้าลงได้รู้แล้ว นี่พระอัญญาโกณฑัญญะเป็นปฐมสาวก สำเร็จพระโสดา วันต่อมาก็ได้ฟังเทศน์อนัตตลักขณสูตร เทศน์เรื่องไตรลักษณ์ล้วน ๆ เลย ก็เป็นพระอรหันต์ขึ้นมาทั้งห้าองค์ด้วยกัน ที่นี้พระอัญญาโกณฑัญญะพอสำเร็จแล้ว น่าจะปรากฏชื่อลือนามกระเทือนไปทั่วแดนสังฆมณฑล แต่ครั้นแล้วท่านก็เงียบ ๆ ไปเลย เป็นรัตตัญญู ๆ คือเป็นผู้ได้ผ่านโลกสมมุติ ผ่านทุกสิ่งทุกอย่างมานาน รัตตัญญู แปลว่าอย่างนั้น เป็นผู้รู้ราตรีนาน ผ่านโลกมานาน ท่านก็ไปหาหลบหาซ่อนอยู่ตามนิสัยของท่าน พอปลงปลดปล่อยอันนี้เท่า

นั่นเอง อันนี้ก็เหมือนถังขยะ ธรรมชาติมันเลิศเลออยู่ในนั้น ไปไหนก็ไป อาศัยเขาไป กินไปวันหนึ่ง ๆ พออยู่ที่ไหนอยู่ไป หลับไป นอนไป กินไป อย่างนั้นเพียงเท่านั้น ไม่มีอะไรเลิศกว่านี้ในสภาพเหล่านี้ จะหาความเลิศจากสภาพเหล่านี้ไม่มี เพียงอาศัยกันเพียงเท่านั้น จึงว่าปัจจัย ๆ เครื่องอาศัย

ที่นี้จิตที่เลิศเลออยู่ในนั้นก็ยังคงว่างอยู่ เมื่อยังไม่ใช้สยที่จะผ่านกันไปได้ก็ต้อง ครอบงำ แต่ท่านไม่ได้รังเกียจ หากรู้ตามหลักความจริงทุกสิ่งทุกอย่าง อาศัยกันไป ๆ เช่น ไปอาศัยอยู่กับพวกโขลงช้างอุปถัมภ์อุปฐาก ดูว่าอยู่ตั้ง ๑๑ ปีนะ ฉันทันตสระ ดูว่าอย่างนั้น ที่นี้พอถึงกาลเวลาแล้ว สมควรแล้วจะปลดปล่อยแล้ว ก็ออกมาทูลลาพระพุทธเจ้าไป นิพพาน นั่นละที่นี้มาทูลลาพระพุทธเจ้าไปนิพพาน นี้เกิดก่อนพระพุทธเจ้านะ พระพุทธเจ้า เป็นลัทธิตถารชกุมารที่ประสูติขึ้นมานั้น พระอัญญาโกณฑัญญะได้ไปทำนาย พระอัญญาโกณฑัญญะนี่ชื่อนิวเลย นี่จะเป็นพระพุทธเจ้าเท่านั้น ๆ นอกจากนั้นทำนายว่าเป็นคติสองอย่าง ถ้าครองโลกครองสงสารจะได้เป็นพระเจ้าจักรพรรดิ ถ้าออกบวชแล้วจะได้เป็นพระพุทธเจ้า

แต่พระอัญญาโกณฑัญญะซึ่งหนุ่มกว่าเพื่อนทายว่า นี่จะเป็นพระพุทธเจ้าเท่านั้น จะเสด็จออกบวชเป็นพระพุทธเจ้าเท่านั้น เพราะฉะนั้นจึงได้ออกบวชรอท่าน นี้ละเกิดก่อนแล้วก็ปรินิพพานก่อนพระพุทธเจ้า ไปเป็นฤาษีดาบส คือฤาษีดาบสก็รักษาจิตใจ อย่างมากก็อยู่ในสมาธิ เช่น ฌานนั้นฌานนี้ ฌาน แปลว่า ความเพ่ง จิตที่เป็นสมาธิจ่ออยู่ในสมาธิ อยู่ในความสงบก็จ่อด้วยความสงบ เรียกว่า ฌาน ความเพ่ง ความจดจ่อ สมาธิเป็นที่เพ่งเป็นที่จดจ่อของจิตจึงเรียกว่าฌาน ท่านเหล่านี้ท่านบำเพ็ญทางจิตใจสงบเย็นไปหมดแล้ว ท่านไม่วุ่นวายอะไรกับโลก อำนาจแห่งความสงบครอบไว้หมด เป็นแต่เพียงว่าไม่มีปัญหา ก้าวเดินออกเท่านั้นเอง

พอพระพุทธเจ้าตรัสรู้แล้วก็เสด็จมาแสดง เราจะตัดออกหมดอะไรที่กังวลหรือทำให้เสียเวล่ำเวลาในเวลานี้ เราจะตัดเข้ามาพูดเฉพาะ ๆ พอพระพุทธเจ้าตรัสรู้แล้วเสด็จมา ก็มาเทศนาว่าการให้ เบญจวัคคีย์ทั้ง ๕ นี้ฟัง ขึ้น เทวเม ภิกขเว อนุตตา ปพฺพชิตน น เส วิตพฺพา เพราะทรงรู้ทรงเห็นมาแล้วในปฏิปทาของท่านเหล่านี้ ที่ผ่านมาเดินมานั้น ชัดซึ้ง ยุ่งเหยิงไม่ราบรื่นดีงาม เหมือนมัจฉิมาปฏิปทา จึงต้องยกอันนี้มาแสดงเลย พอแสดง ธรรมจักกัปปวัตตนสูตร พระอัญญาโกณฑัญญะ ได้สัสซีพยานเป็นองค์แรก หลังมาท่านก็ได้ตรัสรู้ พอจากนั้นแล้วท่านก็ไปอยู่ในป่าในเขา ถึงกาลเวลาที่จะปลงธาตุปลงขันธแล้ว มัน

จะไปไม่รอดแล้วจะทิ้งมัน ออกมาก็มาทูลลาพระพุทธเจ้า ครองผ้าสีแดง เอาดินแดงหินแดงดินแดงมาย้อมผ้า

ที่นี้พอขึ้นไปทูลลาพระพุทธเจ้า พวกเณรที่อยู่นั้นก็คงเหมือนไอ้ปุ๊กกั ไอ้หยองไอ้จ้ำ หลอดเรานี้แหละ พอเห็นพระพุทธเจ้าก็ขึ้นมาตั้งจ้อต๋อใสแจ้วเหมือนตาแมว ดูพระพุทธเจ้าแล้วดูพระอัญญาโกณฑัญญะ เอ้ หลวงตาองค์นี้ทำไมจึงเป็นอย่างนี้ คงคิดทุกแบบทุกฉบับ ตากี่ใสแจ้วปากนั้นอ้อ เข้าใจไหม ดูเชื่อ เด็กดูผู้ใหญ่ ผู้ใหญ่เป็นจอมปราชญ์ เด็กนี้เป็นไอ้ปุ๊กกั ไอ้หยองเข้าใจไหม ทั้งตาตูดทั้งปากก็อ้อ พอพระอัญญาโกณฑัญญะลงไปแล้วก็รุมไปหาพระพุทธเจ้า นี่หลวงตามาจากที่ไหน เด็ก ๒-๓ ตัว นั้นนะ เณรนั้นนะ หลวงตามาจากที่ไหน มองดูสีย้อมผ้าเหมือนสียักซ์เข้าใจไหม

พระพุทธเจ้า ภาษาของเราที่ตบปาก อย่าพูด ๆ อย่าพูดอย่างนั้น ไอ้หยอง เข้าใจไหม อย่าพูดอย่างนั้นไอ้ปุ๊กกั นี่คือพี่ชายใหญ่ของเธอทั้งหลาย นี่คือปฐมสาวกของเรา ตถาคต ไม่ใช่เรื่องเล็กน้อย นี่เป็นปฐมสาวก นี่เป็นพี่ชายใหญ่ของเธอทั้งหลาย เธอจะมาลาเราไปปรินิพพาน ที่นี้พอทราบว่พระอัญญาโกณฑัญญะเป็นพี่ชายใหญ่เป็นปฐมสาวก ที่นี้หมอบเลย ทั้งหมอบทั้งซี้ราดก็อาจเป็นได้เข้าใจไหม มันหมอบคือหมอบยอม ยอมแล้วซี้ราดออกทางนี้ก็ได้ เราไม่ได้เชื่อนี้เข้าใจไหม เพราะฉะนั้นจึงพูดให้มันขบขันเข้ากันได้ละซิ จากนั้นท่านก็นิพพานเลย ท่านไม่ได้กว้างขวางอะไร ตามนิสสัยवासนาของท่าน เลิศเลอมานมนาน เป็นปฐมสาวก แต่ท่านก็เป็นไปตามนีสัย

ที่นี้เวลาที่โด่งดังก็คือพระสารีบุตร โมคคัลลาน์ ก็เป็นไปตามสายนิสสัยवासนาของท่านเหมือนกัน เพราะท่านปรารถนาเป็นพระอัครสาวกข้างซ้ายข้างขวาทั้ง ๒ องค์นั้นแหละ ครั้นเวลาสำเร็จก็เป็นไปด้วยกันเลย มีชื่อเสียงโด่งดัง พระสารีบุตร พระโมคคัลลาน์ พระอานนท์ อันนี้ที่ว่าดังมากที่สุดในครั้งพุทธกาล จากนั้นก็ตั้งตามลำดับลำดับไปโดยลำดับ แต่ไม่เด่นเหมือนนี้ ไปตามนิสสัยवासนา จะไปดูถูกหรือว่าไปเยอหยิ่งจองหองกับผู้ใดท่านก็ไม่มีแล้วเราจะไปดูถูกท่าน ว่าท่านทำไมถึงใหญ่อย่างนี้ องค์อื่นตรัสรู้ก่อนไม่ใหญ่อย่างนี้ก็ไม่ถูกคือไปตามนิสสัยवासนา

เพราะฉะนั้น เวลาได้ตรัสรู้ธรรมเป็นสาวก ผู้บริสุทธิ์ล้วน ๆ แล้วพระองค์จึงทรงตั้งให้เลิศคนละทาง ๆ เรียกว่าตั้งสมณศักดิ์ศษของพระ แต่พระพุทธเจ้าตั้ง ตั้งยศของพระเป็นพระอรหันต์ ท่านตั้งให้พระอรหันต์เป็นยศพระ องค์นี้เลิศในทางนั้น เช่นอย่างพระสารีบุตรเลิศทางด้านปัญญา พระโมคคัลลาน์เลิศทางด้านฤทธาศักดานุภาพ พระอานนท์เลิศทางเป็นพหูสูตมีความเชี่ยวชาญเฉลียวฉลาด ทรงไว้ซึ่งพระไตรปิฎกที่พระพุทธ

เจ้าประทานให้ทั้งหมด ลงในพระอานนททั้งหมด นี้เลิศไปคนละทาง ๆ จนกระทั่ง ๘๐ องค์ จากนั้นท่านก็ไม่ตั้งอีกเลย จนกระทั่งปรินิพพาน

เพราะฉะนั้นท่านตั้งท่านจึงตั้งตามความเลิศเลอ ตามแถวของอุปนิสัยของแต่ละองค์ ๆ ไม่ใช่ตั้งสุมสุมทำ ตั้งมาแล้วก็มาเหยียบย่ำศาสนาอย่างที่เป็นอยู่เวลานี้ ตั้งยกยอขึ้นมา พอตินเหนียวติดหัวก็ว่าตัวมีหงอน แล้วกลับมาเหยียบหัวพระพุทธเจ้า เหยียบหัวพระมหากษัตริย์ที่ทรงตั้งให้เป็นยศถาบรรดาศักดิ์ขึ้นมา ก็กลับมาเหยียบหัวพระพุทธเจ้า เหยียบหัวพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ดังที่พระดาบอดหนูหนวกสมัยปัจจุบันเรา ๆ ท่าน ๆ เป็นอยู่เวลานี้ ไม่ได้เหมือนกันกับพวกนี้เข้าใจไหม ได้รับตั้งเท่าไรยิ่งเกิดทุน อันนี้เหยียบบลง ตั้งเท่าไรยิ่งเหยียบบลง

นี่ละเรื่องของกิเลส ยอตัวแล้วก็ลืมหิ้วตัวไปพร้อม ๆ เพราะเหยียบคนอื่นลง ส่วนพระพุทธเจ้าหรือท่านผู้สิ้นกิเลสแล้วไม่มี มีก็เหมือนไม่มี ตั้งเหมือนไม่ตั้ง ท่านไม่ยึดไม่ถือรู้ตามเป็นจริง เกิดทุนพระคุณของพระพุทธเจ้าที่ประทานให้ยศถาบรรดาศักดิ์ ด้วยความอนุโมทนาด้วย นี่ละพระท่านครั้งพุทธกาล ท่านทรงมรรคทรงผลเพราะอะไร เพราะท่านดำเนินตามรอยพระบาทของพระพุทธเจ้า พระองค์เสด็จยังไป ๆ บรรดาสาวกทั้งหลายดำเนินตามนั้น พระในครั้งพุทธกาลดำเนินตามศาสดา ให้อยู่ในป่าก็ไปอยู่ในป่า บำเพ็ญเพียรก็บำเพ็ญเพียร ปฏิบัติตามหลักธรรมหลักวินัย ถือองค์ศาสดาเป็นแก้วดวงใจ อยู่ในหัวใจตลอด เกิดทุนธรรมเกิดทุนวินัย มีหิริโอตตตัปปะ มีความสะดุ้งกลัวต่อบาปต่อกรรม ตัดออกเรื่อยไม่ให้เข้ามาติดพันได้เลย ที่เรียกว่า ความมัวหมองมืดตื้อแล้วปิดออก ๆ มีแต่ชะล้างจิตใจให้มีความสะอาดสะอาดอัน จากนั้นก็ชำระกาย วาจา ของตนที่มันผิดพลาด ประการใด ปิดออก ๆ ตลอดมา

การสั่งสมความคุณงามความดีเข้าสู่ใจด้วยจิตตภาวนา และสำรวมระวังนี้ ท่านเป็นประจำนิสัยของท่าน พอตื่นนอนขึ้นมาหน้าตาของท่านคือระมัดระวังสิกขาบทวินัย ความเคลื่อนไหวของกาย วาจา ใจ เคลื่อนไหวไปทางไหน จะมีสติปัญญา ตัดก ๆ ไปเรื่อย ไม่ให้กิเลสเข้ามารังแกได้ ทำลายได้ ที่นี้จิตใจมีแต่การบำรุงรักษาด้วยสติ ด้วยปัญญา ก็สว่างงามขึ้นมา ๆ ดีวันดีคืนขึ้นมาเรื่อย ๆ เพราะรักษาทั้งวันทั้งคืน เว้นแต่หลับ ๆ เท่านั้นเป็นประจำ

นี่คือหน้าที่ของพระผู้ที่ต้องการจะหลุดพ้นจากทุกข์ ท่านดำเนินอย่างนั้น ไม่มีความประมาทตนเลย ดำเนินไปเรื่อย ๆ ที่นี้ความดีมีอยู่มาตั้งกับตั้งกลับปี ดีทุกประเภทจนถึงขั้นดีเลิศ มีอยู่ตั้งกับตั้งกลับมาแล้ว ความชั่วก็มีอยู่ตั้งกับตั้งกลับมาแล้วเช่นนั้น ทั้ง ๒

อย่างนี้จะปรากฏตัวขึ้นจากใจของสัตว์โลกนั้นแล เพราะทั้ง ๒ นี้เกิดที่ใจ ธรรมเกิดที่ใจ กิเลสเกิดที่ใจ กิเลสเกิดที่ใจจะเดินตามแถวแนวของกิเลส คือไปทางความชั่วช้าลามก ความตึกความคะนอง ความตืดความตื้น หมุนตัวเป็นเกลียวอยู่ในจิตใจ นั้นแลคือ กิเลสทำงานในหัวใจสัตว์โลก มีอยู่กับทุกคน ดูเอาความคิด

ตื่นขึ้นมามันคิดเรื่องอะไรบ้าง นั้น คือกิเลสเริ่มทำงานแล้ว ที่นี้เรื่องธรรม ธรรมก็เกิดขึ้นภายในใจเหมือนกัน เอ้า ผู้มีนิสัยใจคอรักศีลรักธรรมก็แยบออกทางธรรม ๆ ยังไม่มากก็แยบออกเสียก่อน ครั้นต่อไปมากเข้า ๆ อยู่ในบ้านในเรือนไม่ได้ เช่นอย่าง พระยสกุลบุตร สมบัติเงินทองมีเท่าไร เอามากองนี้ให้ไปยื่นอยู่คนละฟาก กองสมบัติเงินทอง มองหากันไม่เห็น พระยสกุลบุตรพ่อแม่มีลูกคนเดียวเท่านั้น สมบัติเงินทองมากขนาดไหน นี่ถึงกาลเวลาแล้ว มันเป็นอยู่ภายในใจ ดูสิ่งเหล่านี้มันดูไม่ได้แล้ว มันไม่เจริญหูเจริญตา มีแต่ความอึดอั้นตันใจ

มันเบิกกว้างออกไปทางป่าทางเขา ทางบำเพ็ญธรรมเพื่อความหลุดพ้นจากทุกข์ อันนี้เป็นเรื่องเลื่อนกล่น เขาก็มีเราก็มี่ นั้น ฟังซินะ เขาก็ทุกข์เราก็อทุกข์ ไม่เห็นมีใครยิ่งหย่อนกว่ากันเพราะสมบัติเหล่านี้มีมากน้อยต่างกัน ความทุกข์ภายในใจมันมีเหมือนกันหมด นั้นเห็นไหม เราเอาไว้อย่างนี้เราก็คือเป็นความทุกข์เหมือนโลกนั้นแหละ โลกเขามีมาก ๆ อย่างนี้มากกว่านี้เขายังมีเขาก็ยังไม่พ้นจากทุกข์ เพราะกิเลสยังเห็นอหัวใจของสัตว์โลก บีบหัวใจของสัตว์โลกให้ได้รับความทุกข์เสมอหน้ากันไปหมด เราจะมาอยู่นี่ทำอะไร เราเสาะแสวงหาอรรถหาธรรมเพื่อความพ้นทุกข์ ปล่อยวางสิ่งเหล่านี้โดยสิ้นเชิงเสียมันดีกว่า ท่านก็หาทางเสาะออก

นี่คือธรรมในใจเกิดขึ้นจากใจ ธรรมมีมาตั้งกัปตั้งกัลป์ ท่านสั่งสมความดีมานานเท่าไร เวลานี้เป็นผลขึ้นมามากเข้า ๆ ก็แสดงออกมาเป็นเครื่องผลักดันเจ้าของใจให้ออก แต่ก่อนก็อยู่อย่างนั้น ตายกองกันอยู่อย่างนี้ก็ยังไม่ออก เพราะยังไม่พอ ที่นี้เมื่อถึงขั้นพอแล้วอยู่ที่ไหนก็อยู่ไม่ได้ ที่นี้วุ่นวายที่นั่นวุ่นวาย มองเห็นอะไรมีแต่เรื่องยุ่งเหยิงวุ่นวาย ออกหนีเสียดีกว่า ขโมยหนีจากพ่อจากแม่ จากครอบครัวไป ก็มีภรรยาเหมือนกันหนีไปเลย พอตีมุ่งหน้าไปสู่ศาสดาเลย พอไปพระพุทธเจ้ากำลังทรงเดินจงกรมอยู่ในป่า บ่นไปอย่างนั้นละที่นี้วุ่นวายที่นั่นขัดข้องไปอย่างนั้นแหละ พระพุทธเจ้าทรงสดับทั้งพระญาณด้วยทุกอย่างเห็นทุกอย่างแล้วก็บอกว้ายสมานี่ ที่นี้ไม่วุ่นวายที่นี้ไม่ขัดข้องที่นี้ไม่ยุ่งเหยิง ที่นี้สะดวกสบายทุกด้านทุกทาง นั้นเห็นไหม เข้าไปก็ประทานพระโอวาทให้ เราสรุปความสำเร็จเป็นพระอรหันต์ขึ้นมาเลย นั้น ถึงกาลเวลานี้คือธรรมออก

ธรรมเกิดจากใจ แต่ก่อนฟักตัวอยู่ภายใน บ่มตัวอยู่ภายในยังไม่พอ ที่แรกก็ยับเยิบ ๆ ออกมากออกน้อยก่อน ต่อมาก็ออกมา ถึงกับอยู่บ้านอยู่เรือนไม่ได้ แต่ก่อนอยู่ก็ไม่เห็นขัดข้องยุ่งเหยิงวุ่นวายอะไร แต่ถึงกาลเวลาแล้วขัดข้องไปหมด ดูอะไรดูไม่ได้ นอกจากจะออกให้หลุดพ้นโดยถ่ายเดียวเท่านั้น ท่านจึงได้ออก

นี่ละอำนาจแห่งวาสนาบารมีของคนเรา เมื่อได้อบรมให้มีความเจริญรุ่งเรือง ได้รับการรักษา จิตใจนี้เมื่อได้รับการบำรุงรักษาอยู่เสมอต้องเจริญรุ่งเรืองขึ้นด้วยธรรม เพราะเรารักษาด้วยธรรม เมื่อถึงกาลแล้วจะเป็นอย่างนี้เอง ดิตเลยอย่างพระยสไม่อยู่ อยู่ไม่ได้ จนสำเร็จเป็นพระอรหันต์ขึ้นมา เบื้องต้นก็ยับเยิบ ๆ ถ้าไม่มีอะไรเลยมันก็มีติดตื่อไปหมด ไม่มีกาลสถานที่เวลาพอจะกำหนดกฎเกณฑ์ ไม่มีฝั่งมีฝายพอจะที่ได้ฝั่งพึงอิงอาศัยได้ เกิดตาย ๆ กองกันอยู่นี้ก็กัปก็กัลป์ก็เป็นแบบเดียวกันนี้ เพราะฝั่งฝายที่สุดแห่งทุกข์ ที่สุดแห่งความเกิดไม่มี มีแต่ที่หมุนอยู่อย่างกิเลสพาหมุนทั้งนั้น

คนผู้ไม่มีความดี จะอยู่อะไรที่ไหนมันก็ไม่มีความสุขเหมือนคนหรือสัตว์ตกน้ำในมหาสมุทร มองลงไปนี่ป้อมแป้ม ๆ อยู่ในน้ำ เขาก็ตกเราก็ตก เขาก็ว่ายเราก็อ้ว แต่ฝั่งฝายที่จะให้ไปเกาะไม่มี หากติดหากดินอยู่ด้วยกัน ไม่ติดไม่ดินไม่ได้มันก็จะตาย การติดดินประหนึ่งว่าจะเป็นการบรรเทาความทุกข์ไปบ้าง แม้ไม่พ้นมันก็ต้องติดต้องตั้งเป็นธรรมดา นี่สัตว์โลกกิเลสพาติดพาตั้ง หวังนั้นหวังนี้ไม่มีฝั่งมีฝาย ความหวังก็ไม่มีฝั่งมีฝายอะไร สุขความเจริญที่จะได้สมหวังก็ไม่มีฝั่งมีฝาย ไม่มีเขตมีแดนพอที่จะยึดจะเกาะได้ แต่สัตว์โลกก็ต้องยึดต้องเกาะต้องปรารถนาต้องหวังกันอยู่ตลอดเวลา อย่างเขาอย่างเรา ให้พากันพิจารณาให้ดี

ทีนี้เวลาเป็นอย่างนั้นแล้วเทียบเข้ามาหาผู้มีเกาะมีดอน มีคุณงามความดี ดิตเหมือนเขาแต่ดิตมีฝั่งฝายที่หลุดจะพันวันใด เดือนใด ปีใด ก็ได้ แน่ เป็นไปได้ อย่างนี้มีฝั่งมีฝายแล้วยังมีเรือใหญ่มารับก็ขึ้นไปเลย นี่อุปนิสัยสามารถแก้แล้ว พอเข้าไปบิบบที่นี้วุ่นวายยสกุสบุตรให้มา ที่นี้ไม่วุ่นวายเข้าหาเกาะ เข้าหาฝั่ง เกาะปุบติดเลยใช้ไหม ที่นี้ไม่วุ่นวาย

พวกเรามีตั้งแต่วันนั้นก็ยุ่งวันนี้ก็ยุ่ง ยุ่งไปที่ไหน ฝั่งอยู่ที่ไหนไม่มี หากบ่นกัน ได้บ่นก็เอา พวกนี้พวกบ่นก็เอา ไม่มีฝั่งมีฝาย นี่ละนิสัยของสัตว์โลก นี่เป็นหลักความจริงแห่งธรรมของพระพุทธเจ้าทุก ๆ พระองค์มาสายเดียวกัน สายของธรรมไปสายเดียวกันไม่เปลี่ยนแปลงเป็นอย่างอื่น สายของกิเลสมันก็เป็นสายเดียวกันไม่เปลี่ยนแปลงเป็นอย่างอื่น คือกิเลสเป็นข้าศึกต่อธรรม ธรรมเป็นเครื่องชะล้างกิเลส กิเลสเป็นตัวสกปรก สิ่งสกปรกนี้

มันก็มามอมแมมอยู่ในหัวใจสัตว์โลก ธรรมก็เข้าไปชะล้างที่หัวใจสัตว์โลก ถ้ามีธรรม ไม่มีก็ปล่อยให้จมน้ำไป ถ้าผู้มีธรรมก็เป็นเครื่องชะล้างให้สะอาดสะอาดไปได้ แล้วก็พ้นไปได้ ๆ

นี่เราพูดถึงเรื่องพระที่ท่านอยู่ในป่าในเขา แล้วกระจายมาจนกระทั่งถึงที่พูดอยู่เวลานี้แหละ ท่านอยู่ในป่าในเขาดังที่พูดนี้ เวลานี้อยู่ทางวัดถ้ำภูวัวมีเยอะ ท่านอยู่เป็นแห่ง ๒ องค์บ้าง ๓ องค์บ้าง นาน ๆ ท่านก็มาหาท่านอุทัย พาตาปะขาวมา ท่านก็จัดของที่เราส่งไปให้ เพราะเราส่งไปเผื่อตลอด เราไม่ให้พอดี มีเผื่อไว้ตลอดเลย ตอนที่ไปนี่ก็ถามถึงพระ แล้วก็พระท่านก็เล่าให้ฟังว่า พระก็มีมาเรื่อย ๆ เข้ามานี้ แล้วจัดอะไรถวายท่านไป ทางนี้ก็ซ้ำเข้าเลย ให้ถวายท่านไป เอ้า หมดยุคให้หมด ถ้าหมดให้บอกผมได้เลย จะจัดมาโดยด่วน เรารู้ว่า แต่ธรรมดาเราก็จัดเผื่อไว้แล้ว

เราไม่ทำอะไรทำอะไรเหาะ ๆ แหะ ๆ นี่ไม่เอา ถ้าของมีอยู่ต้องเอาให้เต็มเหนี่ยวของไม่มีก็จำเป็นเหมือนท่านเหมือนเรานั้นแหละ แต่เมื่อมีอยู่แล้วจะทำเหาะ ๆ แหะ ๆ ด้วยอำนาจแห่งความตระหนี่ถี่เหนียวยึดไว้ ไม่ได้เรา ขาดสะบั้นไปเลย นี่ก็ให้ไปละวันนี้ท่านเหล่านี้เองเป็นผู้ที่จะทรงมรรคทรงผล ทรงความแปลกประหลาดอัศจรรย์ แล้วจะนำธรรมนี้มาสอนโลกให้ได้หลักได้เกณฑ์ ให้มีความอบอุ่นตายใจได้ คนเราถ้าลงใจได้ตายใจแล้ว อยู่ไหนอยู่ไหนได้หมดสบายหมดนะ ถ้าใจลงไม่ได้เสียอย่างเดียวไปอยู่ที่ไหนก็หาที่ปลงไม่ได้

ที่ปลงก็คือธรรม แล้วอย่างเกี่ยวกับเรื่องครูเรื่องอาจารย์ ถ้าจิตใจไม่ลงมันก็อยู่ด้วยกันไม่ได้คนเรา ถ้าจิตใจลงไล่หนีก็ไม่ยอมหนีเข้าใจไหม มันเป็น พอพูดอย่างนี้เราก็คิดถึงเรื่องพ่อแม่ครูจารย์เสียงท่านนี้แผดเหมือนฟ้าดินถล่ม แล้วพระเถรแทนที่จะแตกฮือ ๆ ออกจากวัด โอ๊ย.รุมเข้ามานะ พอได้ยินเสียงท่านแผด เอาละที่นี่ เหมือนฟ้ากระหึ่ม นี่ฝนจะตกแล้วความหมายว่างั้น ห่าอะไรมารอง ปู้ปู้ ๆ นี่พอได้ยินเสียงท่านแผดนั้นธรรมจะออกแล้วความหมาย ใครอยู่ที่ไหนปู้ปู้ ๆ เข้ามาเลย แทนที่จะวิ่งออกนอกวัดมันไม่ได้ไปนะ มันเข้ามา นี่เป็นยังไงความลงใจ เป็นอย่างนั้นเอง เป็นก็เป็นตายก็ตาย ได้ลงใจแล้วหมอบเลยเชียว ถ้าไม่ลงใจยังงี้ก็ไม่อยู่

ใจจึงเป็นของสำคัญมาก นี่เราก็ได้อาศัยนี้ละเราหวังท่านไว้เสมอเพื่อกุศลบุตรสุดท้ายภายหลัง ลูกเต้าหลานเหลนของเราก็ได้อาศัยพระเจ้าพระสงฆ์ให้เป็นความสงบร่มเย็นสุขหวานอนได้สบายใจ ท่านผู้มีศีลมีธรรมอยู่ที่ไหนเย็น ท่านเองก็เย็นกระจายออกไปทั่วหมดเย็นไปหมด ตาโลก ๆ เรานี้มันไม่เห็นตาใจนี้เห็น พระกรรมฐานท่านอยู่ที่ไหนท่านมีความอบอุ่นประสานกันเราไม่รู้ มีความผาสุกเย็นใจ ทั่วกันไป

ท่านเหล่านี้จะเป็นผู้ทรงมรรคทรงผล เพราะธรรมซึ่งเป็นทางเดินพระพุทธเจ้า ประทานไว้เรียบร้อยแล้วไม่ผิด แล้วยังมีครูมีอาจารย์คอยแนะนำสั่งสอนในภาคปฏิบัติ ด้วยแล้วก็ยิ่งแม่นยำ ๆ และรวดเร็ว ๆ ถ้าไม่มีผู้แนะ มีแต่ตำรับตำราเป็นของกลาง ๆ มันก้าวเดินได้ยากนะ ไม่พ้นที่จะขัดข้องสงสัยจนได้ ถ้ามีครูมีอาจารย์เป็นผู้เข้าออกเข้าใจภาคปฏิบัติแล้ว พอพูดไปตรงไหนขัดข้องตรงไหนท่านจะแนะปึบ ๆ ฟุ้ง ๆ เลย เพราะท่านเคยผ่านมาแล้ว มันต่างกันอย่างนี้นะ

ทางภูวาละเป็นอันดับหนึ่ง ไม่มีอะไรกวน เราสั่งไว้เด็ดขาดเลย ไม่ให้ใครเข้าไปยุ่ง นู่นนะ ฟังซิ ไม่ให้ใครเข้าไปยุ่งที่นั่นเลย ให้มีเฉพาะพระเณรอยู่นั้น อาหารการกินก็ให้มีแต่ประชาชนที่บ้านเขาอยู่ติดกับวัดนั้นเข้ามาทำอาหาร ให้ท่านชบฉันตอนเช้า ๆ เศษเหลืออะไรก็เขาเอาไป ก็เลี้ยงเขาไปในตัวนั้นแหละ ไม่ให้มีไม่ให้อะไรยุ่งทั้งนั้นละ ที่นี่จะเป็นที่เพาะอรรถเพาะธรรมเราบอกตรง ๆ เพราะฉะนั้นเราถึงได้กล้าทุกอย่าง เอ้า มา พระมีมากน้อยเท่าไร เอ้ามา ผมจะรับเลี้ยงเราบอกตรง ๆ เลยนะ ถ้าเป็นพระตั้งใจปฏิบัติดีปฏิบัติชอบจริง ๆ เอ้ามา มามากน้อยเพียงไรผมจะรับเลี้ยง หากว่าหมดความสามารถแล้วผมจะบอก

เราก็ไม่ปรากฏว่าหมดความสามารถ ไปคราวที่แล้วนี้ดูเหมือนประมาณ ๓๐ หรือ ๓๒ เราลืม อยู่ในย่าน ๓๐-๔๐ ท่านคงจะกำหนดศูนย์กลางไว้ว่าประมาณ ๓๐ จึงมีสูงกว่านั้นบ้าง ต่ำกว่านั้นบ้าง ท่านก็คงจะคิดเห็นใจเราบ้าง หรือว่าสถานที่เหมาะสมหรือมากเกินไปมันเลอะเทอะมันเพ้อ อย่างนี้ก็อาจเป็นได้ หัวหน้าวัดต้องรู้เรื่องพระเรื่องเณร มีจำนวนมากน้อยเพียงไรต้องรู้ทุกสิ่งทุกอย่าง แล้วกำหนดให้ถูกต้องพอดีพอดี ท่านอุทัยท่านก็คงจะเป็นอย่างนั้นแหละ แต่สำหรับเรานี้เปิดไว้แล้ว ให้ท่านรู้จักประมาณของตนเอง สมควรที่จะรับมากน้อยเพียงไรให้เป็นเรื่องของท่านผู้ปกครองดูแลเอง เราเป็นแต่เพียงว่าเปิดทางเอ้า ถ้าท่านผู้ใดมีความมุ่งมั่นต่อการประพฤติปฏิบัติ ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ เอ้า ให้มา มาเท่าไรเรารับเลี้ยงเราบอก รับเลี้ยงจนเต็มกำลัง หากว่ากำลังไม่พอแล้วจะบอก นี่เราก็บอกอย่างนั้นนะ ก็เรื่อยมาอย่างนี้ดูเหมือน ๑๐ กว่าปีแล้ว พอจะสิ้นเดือนสงกรานต์หนึ่ง ๆ เราจะอยู่ไม่อยู่ก็ตาม ถึงเวลาแล้วเขาจะไปจัดส่งอย่างนี้ตลอดเลย

เราอยากเห็นพระผู้ทรงมรรคทรงผล เห็นตั้งแต่กิเลสมันออกตีตลาดลาดเลา ตีไปหมดทุกด้านทุกทาง เลยไม่มีเว้นว่าชาวบ้านชาววัด ว่าฆราวาสว่าพระว่าเณร กิเลสตีแหลกหมดเวลานี้ จนจะไม่มีอะไรเหลือให้โลกทั้งหลายได้กราบไหว้บูชาเป็นขวัญตาขวัญใจบ้างเลยในเพศของพระเรา ซึ่งควรจะได้ขอบติบของดีมาไว้ต้อนรับประชาชน นอกจากตัวได้รับ

ผลประโยชน์เป็นที่พอใจแล้วนะ อันนี้ตัวเองก็แห้งผาก ตัวเองก็เป็นเปรต แล้วสอนโยมก็สอนเป็นผีไปเลย มันก็มีแต่เปรตแต่ผีเต็มบ้านเต็มเมือง หาผู้คนที่ทรงอรรถทรงธรรมไม่มีนี่ละ ทั้ง ๆ ที่ศาสนามีอยู่ ศาสนาเป็นธรรมชาติที่ทรงมรรคทรงผลมีอยู่ แต่ไม่มีผู้ใดนำออกมาทำประโยชน์ มีแต่ให้กิเลสเอาไปถลุงมันก็มีแต่พินแต่ไฟ เผาไหม้กันหมดเวลานี้เป็นอย่างนั้นนะ ศาสนาสมบูรณ์แบบแต่ไม่มีใครนำออกมาปฏิบัติให้เป็นคุณงามความดีสง่าราศีขึ้นแก่ตัว มีแต่พินแต่ไฟของกิเลสให้มันเผาทั้งวันทั้งคืน ประหนึ่งว่าศาสนาไม่มี เพราะไม่มีใครสนใจศาสนา นอกจากนั้นยังไปเหยียบย่ำศาสนาด้วยว่า เป็นศาสนาที่ครีที่ล้ำสมัย มรรคผลนิพพานไม่มี ตัวเองตัวครีตัวล้ำสมัยหมดคุณค่าไม่พูดถึงเลย ศาสนาก็อยู่กับคน คนไม่เป็นท่าศาสนาจะดีเลิศมาจากไหน ก็เหมือนเอาของดีของเลิศไปประดับคนตาย มันเกิดประโยชน์อะไร นั่น เอาละพอ

อ่านและฟังธรรมะหลวงตา วันต่อวัน ได้ที่
www.luangta.com หรือ www.luangta.or.th